

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi opintotukilain 25 a §:n 1 momentin ja 41 d §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan opintotukilain tietojen luovuttamista koskeviin säännöksiin lisättäväksi säännös siitä, että Kansaneläkelaitos voisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa rahalaitoksille opintolainan valtioneuvoston voimassaoloa ja sisältöä koskevat tiedot. Tiedot voitaisiin luovuttaa, kun opiskelija on hakenut opintolainaa kyseisestä rahalaitoksesta. Takaustietojen saaminen rahalaitoksen käyttöön on välttämätöntä

lainan myöntämistä varten. Muutos liittyy niin sanotun sähköisen lainatakauksen käyttöönottoon, joka on tarkoitus toteuttaa kesäkuusta 2003 lukien.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi opintotukilain opintotuen tarkistamista ilman hakemusta koskevaa säännöstä.

Ehdotettu opintotukilain muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2003.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Tietojen luovuttamista koskevat säännökset

Kansaneläkelaitoksella on opintotukilain (65/1994) 41 b §:n 5 kohdan mukaan oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada maksutta opintotuen täytäntöönpanoa varten rahalaitoksilta lainansaajittain yksilöidyt tiedot nostettujen, valtion takaamien opintolainojen määristä ja koroista siten kuin Kansaneläkelaitos määrää. Lain 41 d §:ssä säädetään puolestaan Kansaneläkelaitoksen oikeudesta luovuttaa salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien rajoitusten estämättä rahalaitoksille tietoja opintotuen saajista 34 §:n mukaisen koron lisäämiseksi opintolainaan sekä kumotun opintotukilain (28/1972) nojalla myönnettyjen lainojen osalta tiedot opintojen päättymisestä ja korkotuen ennalleen palauttamisesta. Lisäksi pykälässä säädetään, että Kansaneläkelaitoksella on oikeus luovuttaa Pohjoismaiden opintotukiviranomaisille

tiedot näiden maiden kansalaisten sekä näissä maissa opiskelevien Suomen kansalaisten Suomesta saamista opintotuista.

Opintotukiasetuksen opintolainan nostamista koskevia säännöksiä on muutettu osana toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on vähentää takaajan maksettavaksi tulevien opintolainojen määrää. Säännöksiä on muutettu siten, että laina on nostettava pääsääntöisesti useassa erässä ja pankin tulee jatkossa ennen uuden opintolainan nostamista varmistaa Kansaneläkelaitokselta, että opintolainan valtioneuvoston voimassa. Tarkoituksena on siirtyä menettelyyn, jossa pankki opiskelijan hakiessa opintolainaa tarkistaa Kelan tietojärjestelmästä opiskelijan takauspäätöksen voimassaolon ja sisällön. Takausta myös tarkistettaisiin kulloinkin voimassa olevien olosuhteiden mukaisesti ja pankki saisi aina oikeansisällöisen tiedon opiskelijan takauksesta. Opiskelija saisi edelleen opintolainan valtioneuvoston voimassa olevien olosuhteiden mukaisesti tiedot opintotukipäätöksestä. Erillistä pankille tarkoitettua takauspäätöstä ei enää annettaisi opiskelijalle, vaan pankki saisi takaustiedot sähköisessä muodossa

Kansaneläkelaitokselta.

Jotta pankilla olisi oikeus tarkistaa opintolainan valtioneuvoston päätöksen voimassaolo ja sisältö Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmästä, opintotukilain 41 d §:ään ehdotetaan lisättävän uusi kohta, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä luovuttaa rahalaitoksille opintolainan valtioneuvoston päätöksen voimassaoloa koskevia tietoja. Tieto voitaisiin luovuttaa pankille vasta sen jälkeen, kun opiskelija on ensin itse hakenut opintolainaa yksittäisestä pankista. Tiedot voitaisiin luovuttaa vain sille pankille, josta opiskelija hakee lainaa tai joka on jo myöntänyt lainan, kun takauksen voimassaolo tarkistetaan osanostojen yhteydessä. Lainan myöntämistä varten pankilla tulee olla käytössään opintolainan valtioneuvoston päätöksen voimassaoloa koskevat tiedot. Opiskelijan tulisi kuitenkin tähänkin asti hakea lainaa pankista kullekin lukuvuodelle erikseen. Takaustiedot luovutettaisiin pankille vasta sen jälkeen, kun opiskelijalle on myönnetty lainatkausi ja hän on hakenut uuden lukuvuoden opintolainaa. Luovutuksen kohteena olisivat vain välittömästi takauksen voimassaolon ja sisällön todentavat tiedot. Muita asiaan välillisesti liittyviä opintotukeen tai henkilöön liittyviä tietoja ei pankille luovutettaisi. Menettelyä voidaan pitää asiakkaan kannalta turvallisena, koska sekä Kansaneläkelaitoksen että pankkien tietoturvanestelyjen taso on erittäin korkea. Pankkien kannalta kaikkeen toimintaan liittyvä muun muassa pankkisalaisuuden säilyminen.

Tulojen perusteella tehtäviä tarkistuksia koskevat säännökset

Opintotukilain 25 a §:ssä säädetään opintotuen tarkistamisesta ilman hakemusta. Pykälän 1 momentin mukaan opintoraha ja asumislisä tarkistetaan tai lakkautetaan ilman hakemusta kalenterivuositain vuoden alussa verotuksen valmistumisen jälkeen vanhempien verotustietojen ja asumislisä aviopuolison verotustietojen perusteella. Tarkistusta ei kuitenkaan tehdä, jos opintoraha tai asumislisä on edeltävän

syyslukukauden aikana tarkistettu tai myönnetty vanhempien tai asumislisän osalta aviopuolison taloudellisessa tilanteessa tapahtuneen olennaisen muutoksen johdosta. Puolison määritelmä on opintotukilain 3 §:ssä, joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002. Määritelmän mukaisesti puolisoilla tarkoitetaan aviopuolisoita ja avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä henkilöitä. Tämän vuoksi muiden opintotukilain pykälien suomenkielisessä sanamuodossa sana aviopuoliso korvattiin sanalla puoliso silloin, kun tarkoitettiin sekä avio- että avopuolisoa. Tarkoitus oli, että jatkossa opintotukilaissa käytetään sanaa aviopuoliso vain silloin kun tarkoitetaan nimenomaan avioliitossa olevia henkilöitä. Muissa tilanteissa käytetään sanaa puoliso, joka tarkoittaa sekä avio- että avopuolisoa. Opintotukilain 19 a §:n mukaan puolison tulot otetaan huomioon asumislisää myönnettäessä, jos puoliso asuu samassa asunnossa hakijan kanssa. Lain 22 §:n mukaan puolison tulot otetaan pääsääntöisesti huomioon viimeksi toimitetun valtionverotuksen tietojen perusteella verotuksen päättymisen jälkeen seuraavan vuoden alusta. Koska 19 a §:n mukaan sekä avio- että avopuolison tulot otetaan huomioon opintotukea myönnettäessä, ne tulee ottaa huomioon myös asumislisää tarkistettaessa. Opintotukilain 25 a §:n 1 momentin suomenkielisessä sanamuodossa ehdotetaan korvattavaksi sana aviopuoliso sanalla puoliso. Nyt esitettävä muutos on jäänyt toteuttamatta muihin pykäliin tehtyjen vastaavien muutosten yhteydessä.

Opintotukilain 25 a §:n 1 momentin alussa käytetään ilmaisua opintoraha ja asumislisä, vaikka otsikon mukaan on kysymys opintotuen tarkistamisesta. Opintotukilain mukaan opintotukena myönnetään opintorahaa tai aikuisopintorahaa, asumislisää ja opintolainan valtioneuvoston päätöksen voimassaoloa koskevia tietoja. Opintotukilain 15 §:ssä, jonka mukaan takaus voidaan pääsääntöisesti myöntää opiskelijalle, joka saa opintorahaa, aikuisopintorahaa tai aikuiskoulutustuesta annetun lain mukaista aikuiskoulutustukea. Koska opintolainan valtioneuvoston päätös on

opintotuen osa, lainatakausta ja sen voimassaoloa tulisi tarkistaa muun opintotuen tarkistamisen yhteydessä. Opiskelija saa nykyisin opintotukipäätöksen yhteydessä pankille toimitettavaksi tarkoitettun kirjallisen takauspäätöksen, joka on vakuutena pankin myöntäessä opintolainan. Lainatakausta ei käytännössä ole voitu sen antamisen jälkeen pienentää, koska päätös on jäänyt pankkiin lainan vakuudeksi eikä uutta päätöstä samalle ajalle voida väärinkäytösten mahdollisuuden takia enää antaa.

Kansaneläkelaitoksen ja pankkien yhteistyönä on valmisteltu uudistusta, jonka tarkoituksena on paperille tulostettavasta pankin takauspäätöksestä luopuminen ja sähköiseen takauspäätökseen siirtyminen. Tämän muutoksen myötä voitaisiin opintorahan ja asumislisän tarkistamisen tai lakkauttamisen lisäksi tarkistaa tai lakkauttaa myös valtiontakaus siltä osin, kuin opintolainaa ei ole vielä voitu nostaa. Opintotukilain 25 a §:n 1 momentissa ehdotetaan korvattavaksi sanat opintoraha ja asumislisä sanalla opintotuki, jolla täsmennettäisiin se, että myös lainatakausta voidaan tarkistaa opiskelijan olosuhteiden muuttuessa lukuvuoden aikana.

2. Esityksen vaikutukset

Valtiontakauksen tarkistaminen päätöksen antamisen jälkeen tapahtuneiden olosuhdemuutosten perusteella pienentää jossain määrin vuosittaista opintolainakantaa. Sähköiseen lainatakaukseen siirtymisen jälkeen opiskelija ei enää voi nostaa opintolainaa opintojen päättymisen tai keskeytymisen jälkeen. Kansaneläkelaitos voi saatuaan tiedon opintojen päättymisestä tai keskeytymisestä välittää pankille nostokiellon opintolainaan siltä osin, kuin lainaa ei ole vielä nostettu. Sähköiseen lainatakaukseen siirtyminen

edellyttää Kansaneläkelaitoksen ja pankkien tietojenkäsittelyjärjestelmiin suuria muutoksia, joiden suunnittelu on jo aloitettu. Tarkoitus on, että kaikki opintolainoja myöntävät pankit ovat uuden menettelyn piirissä kesästä 2003 lukien.

Useat opiskelijat pyytävät vuosittain uutta takauspäätöstä kadonneen tilalle. Sähköiseen takauspäätökseen siirtymisen jälkeen tällaista tarvetta ei enää ole. Muutos vähentää myös järjestelmän väärinkäyttömahdollisuuksia. Muutoksen jälkeen myöskään takauspäätöksen väärentäminen ei olisi mahdollista.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä opetusministeriössä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Tietosuojavaltuutettua on kuultu asian valmistelun yhteydessä.

Lausunnossaan tietosuojavaltuutettu katsoo, että opiskelijan suostumuksesta takauksen voimassaolon tarkistamiseen tulisi säätää lailla tai ottaa opiskelijan suostumus opintotukihakemukseen. Esitystä ei ole muutettu, koska valtiontakaus tarvitaan lainan vakuudeksi ja opintolainan ehdoista sovitaan velkakirjassa, jonka opiskelija allekirjoittaa. Lisäksi tietosuojavaltuutettu on ottanut kantaa eräisiin opintotukilain säännöksiin, joihin tässä esityksessä ei ole ehdotettu muutoksia.

4. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2003. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotukset***Laki****opintotukilain 25 a §:n 1 momentin ja 41 d §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 25 a §:n 1 momentti ja 41 d §,
 sellaisina kuin ne ovat 25 a §:n 1 momentti laissa 41/2000 ja 41 d § laissa 691/2002, seuraavasti:

25 a §

Opintotuen tarkistaminen ilman hakemusta

Opintotuki tarkistetaan tai lakkautetaan ilman hakemusta kalenterivuositain vuoden alussa verotuksen valmistumisen jälkeen vanhempien verotustietojen perusteella ja asumislisä puolison verotustietojen perusteella. Tarkistusta ei kuitenkaan tehdä, jos opintotuki on edeltävän syyslukukauden aikana tarkistettu vanhempien tai asumislisä puolison taloudellisessa tilanteessa tapahtuneen olennaisen muutoksen johdosta.

1) rahalaitoksille tiedot opintotuen saajista 34 §:n mukaisen koron lisäämiseksi opintolainaan sekä opintotukilain (28/1972) nojalla myönnettyjen lainojen osalta tiedot opintojen päättymisestä ja korkotuen ennalleen palauttamisesta;
 2) opintolainan valtiontakausta ja sen voimassaoloa koskevat tiedot rahalaitokselle, josta opiskelija on hakenut opintolainaa; sekä
 3) Pohjoismaiden opintotukiviranomaisille tiedot näiden maiden kansalaisten sekä näissä maissa opiskelevien Suomen kansalaisten Suomesta saamista opintotuista.

41 d §

Tietojen luovuttaminen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä luovuttaa:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2003.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 1 päivänä marraskuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Opetusministeri *Maija Rask*

Liite
Rinnakkaistekstit

Laki

opintotukilain 25 a §:n 1 momentin ja 41 d §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 25 a §:n 1 momentti ja 41 d §, sellaisina kuin ne ovat 25 a §:n 1 momentti laissa 41/2000 ja 41 d § laissa 691/2002, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

25 a §

Opintotuen tarkistaminen ilman hakemusta

Opintoraha ja asumislisä tarkistetaan tai lakkautetaan ilman hakemusta kalenterivuositain vuoden alussa verotuksen valmistuksen jälkeen vanhempien verotustietojen ja asumislisä *aviopuolison* verotustietojen perusteella. Tarkistusta ei kuitenkaan tehdä, jos *opintoraha ja asumislisä* on edeltävän syyslukukauden aikana tarkistettu vanhempien tai *asumislisän osalta aviopuolison* taloudellisessa tilanteessa tapahtuneen olennaisen muutoksen johdosta.

41 d §

Tietojen luovuttaminen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä luovuttaa:

- 1) rahalaitoksille tiedot opintotuen saajista 34 §:n mukaisen koron lisäämiseksi opintolainaan sekä opintotukilain (28/1972) nojalla myönnettyjen lainojen osalta tiedot opintojen päättymisestä ja korkotuen ennalleen palauttamisesta;
- 2) Pohjoismaiden opintotukiviranomaisille

Ehdotus

25 a §

Opintotuen tarkistaminen ilman hakemusta

Opintotuki tarkistetaan tai lakkautetaan ilman hakemusta kalenterivuositain vuoden alussa verotuksen valmistuksen jälkeen vanhempien verotustietojen perusteella ja asumislisä *puolison* verotustietojen perusteella. Tarkistusta ei kuitenkaan tehdä, jos *opintotuki* on edeltävän syyslukukauden aikana tarkistettu vanhempien tai *asumislisä puolison* taloudellisessa tilanteessa tapahtuneen olennaisen muutoksen johdosta.

41 d §

Tietojen luovuttaminen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä luovuttaa:

- 1) rahalaitoksille tiedot opintotuen saajista 34 §:n mukaisen koron lisäämiseksi opintolainaan sekä opintotukilain (28/1972) nojalla myönnettyjen lainojen osalta tiedot opintojen päättymisestä ja korkotuen ennalleen palauttamisesta;
- 2) *opintolainan valtioneuvoston ja sen voi-*

tiedot näiden maiden kansalaisten sekä näissä maissa opiskelevien Suomen kansalaisten Suomesta saamista opintotuista.

massaoloa koskevat tiedot rahalaitokselle, josta opiskelija on hakenut opintolainaa; sekä

3) Pohjoismaiden opintotukiviranomaisille tiedot näiden maiden kansalaisten sekä näissä maissa opiskelevien Suomen kansalaisten Suomesta saamista opintotuista.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2003.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.
